

ГАВЛОВСЬКА Н. І.

к. е. н., доц.

Хмельницький національний університет

ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ БАЗИСУ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено сутність поняття "економічна безпека підприємства" з виділенням об'єкта впливу та об'єкта захисту в межах наведених підходів до трактування економічної безпеки підприємства. Конкретизовано склад таких об'єктів та визначено їх вплив на формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Формалізовано складові базису формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Наведено очікувані результати від ефективного функціонування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, механізм, об'єкт впливу, об'єкт захисту.

ГАВЛОВСКАЯ Н. И.

к. э. н., доц.

Хмельницкий национальный университет

ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ БАЗИСА ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследована сущность понятия "экономическая безопасность предприятия" с выделением объекта воздействия и объекта защиты в пределах приведенных подходов к трактовке экономической безопасности предприятия. Конкретизирован состав таких объектов и определено их влияние на формирование механизма обеспечения экономической безопасности предприятия. Формализованы составляющие базиса формирования механизма обеспечения экономической безопасности предприятия. Изложены ожидаемые результаты от эффективного функционирования механизма обеспечения экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, механизм, объект воздействия, объект защиты.

GAVLOVSKA N. I.

candidate of economical sciences, associate professor

Khmelnytsky National University

OBJECTIFICATION OF THE FORMATION BASIS OF PROVIDING MECHANISM OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

In the article the essence of the concept "enterprise economic security" with definition the receptor and object protection within the pointed approaches to the treatment of enterprise economic security is investigated. The structure of the objects is specified and their impact on the formation mechanism of providing enterprise economic security is defined. The components of the basis of the formation mechanism of providing enterprise economic security are formalized. The expectations from the effective performance of mechanism of providing enterprise economic security are provided.

Key words: economic security, mechanism, receptor, object protection.

boretmagistr@rambler.ru

Постановка проблеми. В умовах формування ринкових відносин в Україні особливої актуальності набувають питання, пов'язані з економічною безпекою суб'єктів господарювання. Це викликано тим, що більшість вітчизняних підприємств значно залежать від умов як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, і навіть незначні їх коливання можуть спричинити кризові явища. З метою формування/покращення економічної безпеки підприємства існує необхідність конструювання дієвого механізму забезпечення економічної безпеки.

В економічній літературі під механізмом забезпечення економічної безпеки підприємства розуміють сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і

мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується отримання їх прибутку, величина якого є достатньою, як мінімум для перебування підприємства в економічній безпеці [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про увагу багатьох науковців [1–10] до окресленої проблеми, хоча у дослідженнях з економічної безпеки підприємства зазначена проблематика розглядається не надто детально, що потребує подальших ґрунтових досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення базису формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості конструювання механізму забезпечення економічної безпеки підприємства значно залежать від розуміння поняття "економічна безпека підприємства". Це пов'язано з тим, що будь-який механізм, незалежно від своєї спрямованості, пов'язаний з суб'єктом та об'єктом управління. Оскільки ми говоримо саме про механізм забезпечення економічної безпеки підприємства, то економічна безпека у даному випадку і є об'єктом, що формує особливості управлінського впливу. А розуміння сутності об'єкта дає можливість визначити систему цілей та зусилля суб'єкту управління.

В економічній літературі не існує єдиного визначення поняття "економічна безпека підприємства", тому наведемо існуючі визначення в межах виділених підходів (табл. 1). Також необхідно виділити об'єкт впливу та об'єкт захисту в межах поняття "економічна безпека підприємства".

Отже, згідно з визначеннями, наведеними у таблиці 1, під об'єктом захисту в межах поняття "економічна безпека" науковці розуміють діяльність підприємства, інтереси підприємства, науково-технічний, технологічний, виробничий та кадровий потенціал підприємства, стабільність діяльності підприємства, захист ресурсів, стійкий розвиток підприємства на ринку відповідно до обраної місії, цілі бізнесу, фінансову рівновагу та отримання прибутку, гармонізацію економічних інтересів підприємства. З цим можна погодитися, адже економічна безпека підприємства – поняття багатогранне, оскільки сама система економічної безпеки складається з багатьох елементів, дестабілізація яких загрожуватиме діяльності підприємства в цілому. Таким чином, функціонування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства повинно бути направлено не лише на стабілізацію та захист, а й сприяти розвитку підприємства та гармонізації його економічних інтересів.

Якщо ж аналізувати об'єкт впливу, тобто фактори, що можуть спричинити дестабілізацію діяльності та загрозу економічній безпеці підприємства, то науковці (табл. 1) виділяють наступні: вплив зовнішнього середовища; реальні і потенційні джерела небезпеки або економічні загрози; зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації; внутрішні і зовнішні загрози; негативні ринкові процеси; застосування методів кримінальної конкуренції та іншої діяльності, що завдає шкоди внаслідок порушення законодавства та ділової етики; зміна конкурентних ринкових стратегій. Отже, підсумовуючи виділені у таблиці 1 об'єкти впливу на систему економічної безпеки, підприємства можна зробити висновки, що механізм забезпечення економічної безпеки підприємства повинен бути сформований таким чином, щоб нейтралізувати (а ще краще передбачити та вжити заходів для уникнення) можливий негативний (дестабілізуючий) вплив як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Таким чином, відправним моментом побудови механізму забезпечення економічної безпеки підприємства є визначення його базису (рис. 1).

Всі складові та етапи формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства повинні бути направлені на досягнення основної мети. Такою метою є захист, стабілізація та розвиток підприємства, гармонізація його економічних інтересів.

Відповідно, для досягнення мети повинні бути вирішені основні завдання, а саме: формування середовища безпеки; попередження загроз і мінімізація ризиків; оцінювання та моделювання впливу суб'єктів зовнішнього середовища; гармонізація взаємовідносин з

суб'єктами зовнішнього середовища; виявлення та усунення "слабких місць" у діяльності підприємства; формування мотиваційної складової забезпечення економічної безпеки підприємства; нормативне, організаційне та інструментальне забезпечення функціонування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Таблиця 1

Сутність поняття "економічна безпека підприємства"

Автор, джерело	Змістова характеристика	Об'єкт впливу	Об'єкт захисту	Підхід
Ковалев Д., Сухорукова Т. [6, с. 48]	захищеність діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також як здатність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності	зовнішнє середовище	діяльність підприємства	Захисний підхід
Мінаєв Г. [8, с. 359]	захищеність життєво важливих інтересів організації від загроз в економічній сфері	загрози в економічній сфері	інтереси підприємства	
Бендіков М. [3]	захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) чи непрямих (пасивних) загроз	прямі (активні) чи непрямі (пасивні) загрози	науково-технічний, технологічний, виробничий та кадровий потенціал підприємства	
Олейніков Є. [10, с. 138]	стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стійкого функціонування підприємства у теперішньому та майбутньому часі	загрози	функціонування підприємства	Ресурсний підхід
Кузенко Т. Б. [7, с. 12]	стан ефективного використання його ресурсів та існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії	внутрішні і зовнішні загрози	стійкий розвиток підприємства на ринку відповідно до обраної місії	
Белокуров В. [2]	наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів та організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням	не виділено	не виділено	Конкурентний підхід
Барановський О. [1]	комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості господарюючих суб'єктів за умов ринкової економіки, що захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів	негативні ринкові процеси	стійкість господарюючих суб'єктів	Стійкісний підхід
Одінцов А. [9, с. 45-46]	процес, скерований на захист підприємницьких структур і окремих фізичних осіб, в діяльності яких наявні елементи підприємництва, від застосування до них методів кримінальної конкуренції та іншої діяльності, що завдає їм шкоди внаслідок порушення законодавства та ділової етики	застосування методів кримінальної конкуренції та іншої діяльності, що завдає шкоди внаслідок порушення законодавства та ділової етики	діяльність підприємства	Процесний підхід
Половнев К. [11, с. 34]	це безперервний процес забезпечення на підприємстві, що знаходиться в певному зовнішньому оточенні, стабільності його функціонування, фінансової рівноваги та регулярного отримання прибутку, а також можливості виконання поставлених цілей та завдань, здатності його до подальшого розвитку і вдосконалення на різних стадіях життєвого циклу підприємства і в процесі зміни конкурентних ринкових стратегій	зовнішнє середовище, зміна конкурентних ринкових стратегій	стабільність функціонування підприємства, фінансова рівновага та отримання прибутку	
Козаченко Г., Пономарьов В., Ляшенко О. [5, с. 87]	міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища та їх часткова захищеність від загроз	загрози	гармонізація економічних інтересів підприємства	Гармонізаційний підхід

Рис. 1. Базис формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства

Наведені мета і завдання механізму забезпечення економічної безпеки підприємства передбачають реалізацію певних функцій, а саме: оцінювання стану середовища функціонування підприємства; оцінювання ймовірності виникнення загроз та ризиків; прогнозування параметрів взаємодії з суб'єктами зовнішнього впливу; розробку нормативних, організаційних і мотиваційних заходів, направлених на швидке формування та якісне функціонування механізму економічної безпеки підприємства; організацію процедури контролю ефективності функціонування зазначеного механізму.

Будь-який механізм буде "мертвим" без суб'єкта управління, що відповідає за діяльність та ініціює його "запуск". У контексті дослідження такими суб'єктами є керівництво підприємства, співробітники відділів безпеки (за його наявності), співробітники відділу кадрів, економічних відділів тощо. А об'єктом управління виступає економічна безпека підприємства.

Крім зазначених вище елементів, необхідною умовою формування і функціонування такого механізму є використання відповідних методів та інструментів управління. Їх доцільно розмежувати на три великі групи, а саме:

- 1) соціально-психологічні;
- 2) організаційно-економічні;
- 3) нормативно-правові.

На рисунку 1 наведено орієнтовний перелік конкретних методів та інструментів загального характеру, одна слід підкреслити, що їх склад може дещо відрізнитися залежно від специфіки діяльності конкретного підприємства.

Отже, за рахунок формування ефективно-діючого механізму забезпечення економічної безпеки підприємства можна розраховувати на певні позитивні результати, а саме: попередження і мінімізацію потенційних загроз та ймовірних ризиків; зростання рівня керованості внутрішньосистемними процесами; гармонізацію взаємовідносин з суб'єктами зовнішнього впливу; позитивну динаміку фінансових результатів діяльності підприємства у довгостроковій перспективі.

Висновки та пропозиції. Враховуючи відмінності існуючих підходів до трактування поняття "економічна безпека підприємства" та неоднозначне виокремлення об'єктів захисту системи економічної безпеки, доцільним є визначення базису формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Це дозволяє акцентувати увагу на найважливіших його складових (мета, об'єкт, суб'єкт, завдання, результати), які носять стратегічний характер, оскільки висувають певні вимоги до подальшої розробки архітектури механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Враховуючи специфіку діяльності суб'єктів господарювання та недостатню кількість досліджень у цій сфері, існує об'єктивна потреба у подальших ґрунтовних дослідженнях та розширенні їх проблематики.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека : монографія / О.І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Белокуров В.В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В.В. Белокуров. — Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>.
3. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития [Электронный ресурс] / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 17–29. — Режим доступа : <http://www.dis.ru/library/manag/archive/2000/2/1507.html>
4. Кириченко О.А. Деякі критерії оцінки економічної безпеки підприємства / О.А. Кириченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 23. – С. 22–24.
5. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
6. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
7. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу / Кузенко Тетяна Борисівна. – К., 2003. – 194 с.
8. Минаев Г.А. Безопасность организации : учеб. пособие / Г.А. Минаев. – М. : Логос, 2008. – 368 с.

9. Одинцов А.А. Экономическая и информационная безопасность предпринимательства : учеб. пособ. [для ВУЗов] / А.А. Одинцов. – 2-е изд. [испр. и доп.]. – М. : Изд-во "Академия", 2008. – 336 с.

10. Основы экономической безопасности / под науч. ред. Е.А. Олейников. – М. : ЗАО "Бизнес-школа", 1997. – 288 с.

11. Половнев К.С. Механизм обеспечения экономической безопасности промышленного предприятия : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Половнев Константин Сергеевич. – Екатеринбург, 2002. – 134 с.
